

Агитатордын БЛОКНОДЫ

1984

НОЯБРЬ

II №

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүги

1984 j.
ноябрь
11 №

АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛҮГИ

Б А Ж А Л Ы К Т А Р

Совет улустын јадын-јүрүмин там јарандыларына	3
Агитатор мал кыштадарына	8
Мал кыштадары аайынча өткүретен лекциялардын тематиказы	11
Јашөскүрим јуртта артат	13
Кажы ла минут керектү	17
«Агитатор» журнал 1985 јылда	19
Кижн керегинде кичеемел	22
Китайдын экономиказынын кезик сурактары	28

С О Д Е Р Ж А Н И Е

Повышения уровня жизни советского народа	3
Роль агитатора в зимовке общественного скота	8
Примерная тематика лекций, докладов и бесед по вопросам зимовки скота	11
Молодежь остается в селе	13
И минута — не мелочь	17
Журнал «Агитатор» в 1985 году	19
Забота о человеке	22
Некоторые вопросы экономики Китая	28

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано в печать 11.12.84 г. АН 11357 Формат 60×84 1/16.
Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 1,66. Тираж 460 экз. Заказ 4392.
Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства,
659 700 г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-
Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

СОВЕТ УЛУСТЫН JAДЫН-JYРYМИН ТАМ JAPAHДЫPAPЫHА

Туулу Алтайдын ишкүчиле жаткандары бу күндерде бастыра совет албаты чылап ок, партиянын Төс Комитединин октябрь айдагы (1984 ж.) Пленумынын материалдарын теренжиде үренип, бойлорынын эткен ижинин једимдерин ле једикпестерин шүүп көрөлө, жагы молјулар алып турулар.

Советтер орооны удабай онбиринчи бешјылдыктын калганчы, бежинчи жылына кирер. Бистин једимдерис көп, је эмди бүдүретен задачалар база јаан. Ол задачаларды бүдүретен аргалар бисте јеткил. Ол аргаларды КПСС-тин Төс Комитединин октябрь айда өткөн Пленумы көргүсти.

Пленум «Јерди јарандыраарынын узак ойгө бүдүрер программазы, ороондо аш-курсакты көптөдөр амадуларга јарандырылган јерлерди јаан астамду тузаланары керегинде» суракты шүүжеле, јөп јараткан.

Пленумда КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын Председатели нөкөр К. У. Черненко јаан куучын айткан.

Нөкөр К. У. Черненко бойынын куучынында Аш-курсактын программазын бүдүрерине, јурт јерлерди социальный јарандыраарында бар једимдерди, анайда ок једикпес-тутактар, јастыралар темдектеген. Терен шүүлтелерлү ле чокум јарт куучынында нөкөр К. У. Черненко орооннын экономиказы мынан ары өзүп баратан јолдорды көргүсти, јурт хозјайстводо ишти текши јарандыраала, ороондо аш-курсакты көптөдөтөн жагы задачалар тургусты.

Аш-курсактын программазын јөптөгөн кийинде бастыразы да эки јыл өткөн. Је бу кыска ойдин туркунына эдилген керектер ас эмес. 1983 јылда бис орооннын бастыра историязында јурт хозјайствонын эн ле көп продукциязын иштеп алганыс. Быјылгы јылда күннин аайы сүреен коомой до болгон болзо, јурт хозјайствонын ишчилери былтыргызынан ас эмес продукция эдип аларга эрчимдү иштенип турулар. 1983—1984 јылдарда јурт хозјайстводо

эдиp алган бастыра продукция онбиринчи бешжылдыктын баштапкы эки жылында — 1981—1982 жылдарда эдиp алганынан 20 миллиард салковойго көп болор.

Мал өскүреринде база жакшы једимдер бар: жылына орто тооло саап турган сүт 7,3 миллион тоннага, эт — 1,4 тоннага, јымыртка 4,6 миллиард болчокко көптөди. Маала ажын ла јиилектерди өскүреле, јуунадып алганы чик јок көптөди. Онын учун совет улустын курсагы ток боло берди.

Бастыра бу јенгүлерге бис кыралардын ла фермалардын ишчилеринин јенил эмес ле эрчимдү ижи ажыра једип алганыс. Партийный комитеттер, јурт јерлердеги советский ле хозяйственный органдар чокым ууламјылу төзөмөл лө политический иш өткүрдилер. Јурт хозяйствотоны өскүрерине промышленностьто, строительстводо, транспортто ишкүчиле јаткандардын коллективтери јаан јөмөлтө эттилер.

Бистин алдыста эмди турган задача — азыйдагы ла аайынча ашты көптөдөтөни болуп јат. Ороон аш керексип турган кемине келер јуук жылдарда једип алар керек.

Экинчи јаан учурлу задача — мал өскүреринде башталган жакшы керектерди оног ары көндүктирери. Биске элден озо малдын угын јарандырып, азыралын јеткилдеп, мал эттенгир ле сүттенгир болорын бийиктедер.

Бу задачаларды бүдүретен сок јангыс быжу арга — јурт хозяйстводо ончо иштерди јаан астамду эдерге олды индустриальный јолго тургузатаны. Мында акчаны ла арга-чыдалды түрген бийик једим бергедий иштерге ууландыраары јаан учурлу деп, нөкөр К. У. Черненко айткан.

Јурт јерде иш једимдү болотоны улустаг камаанду. Онын учун јурт јерлердеги улус иштенерге јарамыкту айалга төзөөр, јадын-јүрүмин јарандыраар, культурный јеткилдешти тыгыдары бүгүнги күнде кыйалта јоктон керектү деп партия шүүп туру.

Бешжылдыктын төрт жылынын туркунына 132 миллион квадратный метр ич кемдү туралар тудулар, ол 10 миллионног ажыра кижини квартиралу эдер. Школдор, больницылар, культуранын учреждениелерин тудар иш элбеди. Улусты бытовой јеткилдеери јаранган.

Онын да учун калганчы жылдарда јурт јерлерден улус городтор јаар барары астай берди. Уч жылдын туркунына улус јурт јерден 8 процентке астады. Российский Федерацияда — 24, кара тобракту эмес областьтарда 30 процентке астаган. Јурт јердеги билелерде бала чыгары көптөди.

Јурт јерлерди јарандырап ишти партия мынанг да ары эрчимдү өткүрер.

Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары онбиринчи бешјылдыктын пландарын өйинен озо бүдүрери учун эрчимдү тартыжат. Партиянын XXVI съездинин ле КПСС-тин Төс Комитединин Пленумдарынын јөптөрин бүдүрип, көп колхозтор ло совхозтор мал өскүреринде ла малдан алар продукталарды көптөдөринде јакшы једимдерге једип алдылар.

Кош-Агаш райондо СССР-динг 50 јылдыгынын адыла адалган колхоз быјыл госуларството план аайынча 5580 центнер эт садар ордына 6683 центнерди сатты. Төрөлгө түк ле ноокы берер молјузын база ажыра бүдүрди. Койлордон ло эчкилерден алып турган түк ле ноокы көптөди. Колхоз малга азырал эдер өлөнгди кыралап өскүреле, сугарып, бийик түжүм јуунадып туру. Быјылгы кышка план аайынча 29500 центнер өлөнг эдип алар ордына 32300 центнерди белетеди. Колхозто улус јадар туралар, культуранын учреждениелери, малдын кажаандары көп тудулат. Фермалардын ишчилери, ыраак турлуларда малчылар быјыл малды јакшы кыштадып чыгарары учун мөрөйлөжип турулар.

Бешјылдыктын төртинчи јылында Тархатынын көп малчылары бийик једимдерге једип алгандар. КПСС-тин XXVI съездинин делегады, эчки өскүреечи Масканов Солтон колында турган 715 эчкинин кажызынан ла орто тооло 947 граммнан ноокы тарап табыштырган. Андый ок јакшы једимдерге Газиз Серикпаев, Чебыш Шартланов једип алдылар.

Малга азырал белетееринде механизаторлор Я. Богданов, Н. Ультариков, Е. Уханов ло Б. Амыров јакшы иштендилер.

Мухор-Тархатынын колхозчылары једип алган једимдерге болорзынбай, КПСС-тин Төс Комитединин октябрь айдагы Пленумынын јөптөрилеле башкарынып, келер јылда оног јаан једимдерге једип алар, јер ижин јарандырала, мелиорация эдип, көп азырал белетеер, малдан алар продукталарды көптөдөр болуп молјонып турулар. Ол амадула колхозтын партийный организациязы јартамал-политический ишти фемаларга, турлуларга — мал кыштадып турган јерлерге көчүрди. Агитаторлор Пленумнын материалдарын јартап айдып берип турулар.

Бешјылдыктын төртинчи јылына алган социалистиче-

ский молжуларын Улаган райондо «Советский Алтай» совхозтын коллективи јенүлү бүдүрген. Улу Октябрьдын 67 жылдыгына учурлай мөрөйдү элбеделе, хозяйство государственного эт табыштырар жылдык планы ойинен чик јок озо, баштапкы ноябрьга — 101, түк табыштырарын — 113, ноокыны 120 процентке бүдүрген.

Келер 1985 жылда малдан алар продукцияны көптөдөр быжу аргалар јеткилделди. «Советский Алтай» совхоз јерди сугарар ишти элбедип, быјыл јайгыда мал кыштадарына, јеткил азырал белетеп алды. Өлөң эдер јакылтаны хозяйство — 106, моноазырал белетеерин — 160 процентке бүдүрген. Бүгүн Балыктујулдын ишчилери малды јакшы кыштадып чыгарарга, малды коротпой, көп продукция аларга кичеенип иштеп турулар. Быјылгы жылды «Советский Алтай» совхоз 300 мунг салковой ару кирелтелү божодорына иженип туру. КПСС-тин Төс Комитединин октябрь айдагы Пленумынын јөптөри аайынча алынган јангы молжуларда совхозтын јеринде мелиорацияны тынгыдала, малга ток азыралды артыкташтыра белетеери, малдын тоозын көптөдөри, продуктивнозын бийиктедери темдектелди.

Бешјылдыктын төртинчи јылынын пландарын бүдүреринде јакшы једимдерге Кан-Оозы райондо партиянын XXII съездинин адыла адалган колхоз, Ондой райондо «Јолодогы» совхоз, Шебалин райондо «Каракольский» совхоз ло өскө дө кезик хозяйстволор једип алгандар.

Эмди ончо колхозтордо ло совхозтордо мал кыштадар каруулу иш башталды. Койчылардын, уй азыраачылардын, уй саачылардын, бозу азыраачылардын, јылкычылардын, өскө дө профессиялу ишчилердин, зооветспециалисттердин, хозяйстволордын башкараачыларынын алдында турган задача — бастыра малды кыштадып чыгарары, кышкы турлуда азыраарын ла кичеерин чике төзөөри, тоозын коротпойтоны, продуктивнозын јабызатпайтаны.

Бу задачалар јенүлү бүдери элден озо азыраштан камаанду. Белетеп алган азыралды чике тузаланар, чеберлеер. Кажы ла фермада азырал јибидип јазаар кухнялар иштезин. Мал јакшы кыштап чыкканынан келер жылдын пландары ла молжулары бүдери камаанду.

Мал кыштадары учун социалистический мөрөйдү элбеде төзөөр керек. Мөрөйдө кажы ла хозяйство, ферма, малчы бойына чоком молжулар алала, оны бүдүрери учун эр-

чимдү иштегедий айалга жеткилдеери — совхозтордо ло колхозтордо партийный ла профсоюзный организациялардын кичеemelinde болор учурлу.

Мал кыштадар иштерди жеңүлү өткүргени — КПСС-тин Төс Комитединин октябрь айдагы Пленумы журт жедеги коммунисттердин алдына тургускан задачаларды бүдүрерине jaан jөмөлтө.

Бу күндерде бастыра ороондо быжылгы жылдын пландарын ла молжуларын бүдүрери учун эрчимдү иш өдүп туру. Советтер ороонынын ишкүчиле жаткандары КПСС-тин Төс Комитединин октябрь айдагы Пленумынын jөптөрине оморкоп, быжылгы жылдын ла бастыра бешжылдыктын jakылталарын жеңүлү бүдүрер амадулу иштенгилейт.

АГИТАТОР МАЛ КЫШТАДАРЫНДА

Агитатор! Сеге партиянын сөзин албаты-калыкка жетирер, улусты мергендү ишке, журт хозяйствоны мынан ары там көдүрерине, КПСС-тин Төс Комитединин май айдагы (1982 ж.) Пленумы жараткан Аш-курсактын программанын бүдүрерине кычыратан каруулу иш бүдүмжилеп берилген. Бу жаан бүдүмжини ак-чек бүдүрерге кичеен!

Агитатордын ижине партия жаан учур берип турганын билип жүр.

«Кажы ла агитатор — Совет жаннын бүдүмжилү кижизи» — деп, В. И. Ленин айдып туратан.

«Агитатор кажы ла өйдө албаты-калыктын башчызы бололо, оларды бойын ээчиде апарар учурлу» — деп, М. И. Калинин шүүп туратан.

КПСС-тин XXVI съездине партиянын Төс Комитединин Отчетный докладында лекторлор ло пропагандисттер, агитаторлор ло докладчиктер «албатыга жаан тузалу керектер эдип турганы» темдектелген.

Агитатор болотоны — партиянын политиказын билгир жартаары, нөкөрлөрүн жаңы жаан керектер эдерине оморкодору, улусты, соныркадып турган бир де керекти ажару жоктон артырбайтаны.

Агитатор онбиринчи бешжылдыкта колхозтын, совхозтын алдында турган задачаларды ишкүчиле жаткандарга жартап айдып береле, бойынын өдүмдү сөзиле, эрчимдү ижиле жозок көргүзип, улусты ол задачаларды бүдүрерине көдүрер учурлу.

Агитатор болгон согында жакшы, жаңы, озочыл керектерге жөмөлтө эдер, коммунистический моральга жарабас кылыктарга удурлаштыра күүн-кайрал жоктон тартыжар учурлу.

Агитатор болзонг — буржуазиянын пропагандазынын жабар шүүлтелерин иле-жартына чыгар, жарабас шүүлтелерди, орды жок неме керегинде куучындарды туура ташта.

Агитатор! Сен жаантайын жартамал ла таскамал иште болгонынды ундыба. Жаан учурлу сурак аайынча куучын өткүр, малчылар ортодо мөрөй канайда өдүп турганын

куучындап бер, кажы бир кижини ондобогон суракты жартап айдып бер, күчсине берген айалгадан айрыларына болуш, чыккан күниле, иште жаан једимиле уткы... Керектү болгон учуралда — јалку кижини ујатта, күркет кижини токтот, јектү иштенип турганды ай-уй дееринен јалтанба. Кезикте туйуксынган эмезе алаңзыган кижини оморкодып көкидерге, ол кижини јастыразын билеле, түзедилерге керек аайынча айткан жаңыс ла сөс жаан учурлу болор. Онын учун коллектив эптү-јөптү ле нак иштенерин јеткилдеерге сенин ижин јаан учурлу.

Анчада ла агитатор малды кыштадып турган өйдөги ижини тын керектү. Онын кичеенетен кереги — малчыларды мергендү ишке көдүрери.

Улуста куучындажатар сурактарды ажындыра белетеп ал. Сурактар көп. «Азыралды билгир чыгымдайтаны», «Продукциянын чындыйын јарандыратаны», «Малды коротпой кыштадары», «Иште дисциплинаны тынғыдары» ла өскө дө сурактар аайынча куучын өткүрери керектү. Хозяйствонин, ферманин керектери, улустын ижин ле олардын једимдери, једикпес-тутактары аайынча өткүрген ончо куучын малды јакшы кыштадып чыгарар амадулу болор учурлу.

Улусты сөслө јакшы керектерге кычырып турарында бойын иште јозок көргүс. Өскө нөкөрлөринди мергендү иштен деп айдып турган болзон — бойын озочыл јерде бололо, јакшы једимдер көргүзип тур. Агитатор кижини «менчилеп иштен» деп айдар аргалу болор учурлу.

Керек боло берзе, кижиге азырал белетеер кухняны, азырал тартар, уј саар агрегаттарды јазаарына болужып бер. Кезикте андый «беседа» куучындап бергенинен тузалу.

Малды кыштадып турган өйдө социалистический мөрөйдин чике төзөйлө, чокым башкарып туратаны јаан учурлу. Мөрөй мал өскүречилерди малдан алган продукцияны көптөдөри учун тартыжуга оморкодор учурлу деп, КПСС-тин Төс Комитединин май айдагы (1982 ј.) Пленумында айдылган. Мөрөйлөжип турган улус бойыннын ижинин једимдерин, мөрөй канайда өдүп турганын, коллективтин ижин, мөрөйлөшкөн коллективтин једимдерин биллип турарын агитатор јеткилдеп јат. Өткөн күнде иш кандый болгонын айдып бер, «Јуучыл листок» эмезе «Чочыдулу» јетирү чыгарып ий, бир нөкөрдин макта, өскөзинин једикпезин темдекте, озочылдын ижинин ченемели кере-

гинде куучында... Мөрөй жарлу өдөри көп нургунында сенин ижинген камаанду.

Малды жакшы кыштадып турган озочылдар, кышкыда малдан көп продукция алып турган улус керегинде айдан-айдан жылу сөс тап. Олордын ижине өскө ишчилер жылбиркейле, бойында тузаланарга кичеензин. Озочылдардын ченемели — бистин байлыгыс.

Азыралды бойын чеберле, ол керегинде нөкөрлөрине айдып тур. Чеберленетени — малды тойу азыралду кыштадар быжу арга. Жайгыда ла күскиде күч айалгада эдип алган азыралды сүреен билгир тузаланары керектү. Азыралды үреп турган учуралдардын тууразында турба. Бирде килограмм азырал жылыбазын. Азырал тартып турган тракторист эмезе мал азырап турган кичи кичеенбей турганынан улам азырал көп короп турган болзо, ол керегинде жажырбай айдып тур.

Кезик ишчилер мөрөйдө бойына алган молжуларды бүдүрбей, айткан сөстөрине турбай тургандары учурап жат. Олордын куру сөстөри керегинде көскө лө айт.

Агитатор! Общественный малды жакшы кыштадып чыгарарын идеологический жеткилдееринде — сен, агитатор ло политинформатор кичи, партийный организациянын быжу болушчызы болуп жадын. Сенин эрчимдү ижинген, өдүмдү сөзинген, жакшы кылыктарынан мал өскүрген фермаларда иш жедимдү болоры, хозяйство пландарын ла молжуларын бүдүрери камаанду.

МАЛ КЫШТАДАР СУРАКТАР ААЙЫНЧА ӨТКҮРЕТЕН ЛЕКЦИЯЛАРДЫҢ, ДОКЛАДТАРДЫҢ ЛА КУУЧЫНДАРДЫҢ ТЕМАТИКАЗЫ

КПСС-тин XXVI съездинин жөптөрүн — бүдүрерис!

КПСС-тин XXVII съездин жозокту уткыйлы.

Аш-курсактын программазы ла албатынын жадын-жүрү-мин жарандыраарында онын учуры.

Журт хозяйствоны там тыгыда өскүрери — Аш-курсактын программазынын төзөгөзи.

Общественный малды жакшы кыштадып чыгаралы.

Ишти чике төзөгөни, иште дисциплина бек болгоны — малды жакшы кыштадып чыгарарын жеткилдеер.

Малдын кыштуларында өрт чыгар жеткерди жоголтор иштер өткүрери.

Общественный малды жегүлү кыштадатан бистин аргаларыс.

Азырал жазаар кухняларды да цехтерди — анылу аяруга.

Белетелген азыралды корулаар ла билгир тузаланар.

Мал өскүрери — журт жерлерде мергендү иштердин фронты.

Продукция бийик чындыйлу болгоны хозяйствого канча кире кирелте берер?

Онбиринчи бешжылдыктын 4-чи жылынын пландарын бүдүрерине бистин малчылар кандый жөмөлтө эдип жадылар?

Малдан алган продукцияны көптөдөри — текши албатынын задачазы.

Кышкы өйдө малдан алган продукцияны көптөдөри учун социалистический мөрөйди элбеде төзөөр.

Саап турган уйлардын продуктивнозын бийиктедери ле сүттин чындыйын жарандыраары.

Уй малдын бозуларын ла торбокторын түргөн өскүргени ле семирткени ажыра уйдын эдин көптөдөри

Койдын түгин ле эдин көптөдөр аргалар.

Кажы ла тын малдан продукция аларын көптөдөр.

Селекционный иштин задачазы — малдын угин жарандыраары ла продуктивнозын бийиктедери.

Колхозтордо ло совхозтордо азырал белетеерине ангылу ууламжы берер.

Азыралды малга јидирерге јазаары — азыралды чике тузаланатан төс арга.

Азыралды малга јидирерге јибидип јазаары — этти, сүтти ле малдан алар өскө дө продукцияны көптөдөр төзөлгө.

Кышкы турлуда малдын продуктивнозын бийиктеден јолдор.

Кышкы өйдө малды чике азыраары.

Малды кыштадар иште кажы ла кижы кичеенип иштеер, бойынын ижин ак-чек бүдүрер учурлу.

Кышкы өйдө колындагы малды 100 процентке корулап алары — кажы ла малчынын задачазы.

Кажы ла килограмм азыралды чике, јаан астамду тузаланар, азыралды малга јидирерге јазайтан технологиянын некелтелерин чике бүдүрер.

11-чи бешјылдыктын калганчы јылына ончо јанынан белен кирели.

Бешјылдыкка бистин коллективтин ишчилеринин акту бойынын јөмөлтөзи.

Бистин коллективте мал өскүреринде ишти бригаданын ла звенонын эп-сүмезиле төзөгөни нени берет?

Коллективтин соцмолјуларын бис канайда бүдүрип турус?

Бистин хозяйство (отделение, ферма, бригада) кандый аргаларла иштин арбынын планга үзеери 1% ле продукцияны иштеп алар чыгымдарды 0,5% јабызадар?

Бастыра райондо (хозяйстводо) күйдүрер-сүркүштеер материалдарды кымакайлап чеберлегени нени берди?

Албатынын депутаттарынын райондогы (јурттагы) соведи аайынча избирательдер берген јакылталар канайда бүдүп туру?

Ишкүчиле јаткандардын коллективтери керегинде Закон бистин хозяйстводо канайда бүдүп туру?

Албатынын јадын-јүрүминин кемин бийиктедери — бистин пландарыстын төс социально-экономический амадузы.

Ајару: политический агитация өткүрип турган агитаторлор, политинформаторлор, специалисттер мал кыштадып турган ишчилерге ороондо, областта, райондо, хозяйстводо бар озочыл ченемелди куучындап береле, ол ченемелди улус бойынын ижинде тузаланарын јеткилдеер.

ЈАШӨСКҮРИМ ЈУРТТА АРТАТ

Сегизенинчи жылдардын комсомолдоры совет албатынын, Ленинский комсомолдын озодон бери жанжыгып келген жан-кылыктарын бойына алып, чебер тудуп, ада-таадалардын эткен ат-нерелү керектерин ичкери көндүктирип турулар. Бистин областьтын комсомолдоры коммунисттерге баштадып, бастыра совет улусла кожо албаты-хозяйствонун бастыра бөлүктеринде эрчимдү иштенгилейт.

Туулу Алтайда бүгүнгү күнде бар 26 мунг комсомолдон 14 мунга шыдары албаты-хозяйствонун башка-башка бөлүктеринде иштеп турулар. Ол тоодо колхозтордогы ла совхозтордогы материальный производство — 6060, промышленностьто — 1400, строительстводо — 490, саду-да ла улусты бытовой жеткилдеер иштерде 1100 кижини иштеп туру.

Кажы ла жыл сайын комсомолдордын ла јашөскүримнин коллективтеринин тоозы көптөйт. Бүгүн производствонун башка-башка бөлүктеринде андый 182 коллектив иштеп јат. Олор 1500 кижини бириктирет. Мал өскүреринде комсомолдордын тоозы калганчы жылдарда 170 кижиге, механизаторлордын тоозы 50 кижиге көптөгөн.

Колхозторды ла совхозторды, промышленный предприятиялерди јиит ишчилерле, специалисттерле жеткилдеери комсомолдын комитеттеринин азыйдагы ла аайынча төс кичеemelinde артканча. Бүгүн областьта јурт хозяйствонун 745 јиит специализи иштеп туру. Орто үйе башкараачылардын ла специалисттердин тоозы көптөйт. Эмдиги өйдө мал өскүрген фермалардын заведующийлери, отделение-лердин управляющийлери болуп 117 комсомолец иштеп туру.

Туулу Алтайдын комсомол организациялары өскө јаан учурлу иштерле коштой мал өскүрер ишти јарандырарына јаан ајару эдип турулар. Бүгүн мал өскүрер иште комсомолдордын ла јашөскүримнин 87 коллективи, 9 мунг јиит уулдар ла кыстар иштеп туру. Ол областьта бастыра бар јашөскүримнин үчинчи үлүзи.

«Мал өскүрери — јашөскүримнин мергендү ижи» де-

ген кычырула областьтын комсомол организациязы ВЛКСМ-нин обкомынын бюросы, облисполкомнын журт хозяйствоны, культураны башкарар коллегиялары, облононын коллегиязы ла облсовпрофтын президиумы кожо јөптөгөн план аайынча иштеп туру. Мында төс јерде мал өскүрер ишке јашөскүримди ийер сурак туруп јат.

ВЛКСМ-нын обкомы областьта албатынын үредүзин башкарар бөлүкле, журт хозяйствонын управлениезиле кожо школдордын үренчиктерине журт хозяйстводо иштеер профессия талдап аларына јөмөлтө эдер ишти, јаан класстарда үренчиктер журт хозяйстводо ишке, эл-јонго текши тузалу иштерге јилбиркеп тазыгар ишти јарандырарга кичеенгилейт. Бу иште бүгүнги күнде төс арга — үренчиктердин производственный бригадалары, балдар иштенер ле амыраар лагерьлер. Эмди областьта иштенер ле амыраар 65 лагерь, школдордо агаш кичееп өскүрер 29 бригада, үренчиктердин 63 производственный бригадазы бар, олордо 6000 үренчик амыранып иштейт.

Јылдын ла областьта үренчиктердин производственный бригадаларынын следы өдөри јанжыга берди.

Үренчиктердин производственный бригадаларынын крайда элбеген социалистический мөрөйинде үчинчи јерди Кан-Оозы райондо Экинурдагы орто школдын бригадазы алган. Бу школдо үренчиктердин производственный бригадазына берилген 50 гектар кырада балдар школдогы столовойга ла интернатка картошко, капуста ла өскө дө маала ажын өскүрип турулар. Бригаданын члендери ченемел иш өткүргилейт. 1983 јылда бригада 14 мунг салковой акча иштеп алала, 1050 салковойды Амыр-энчүнин фондына көчүрген.

Школдын үренчиктери јайгы каникулдын күндеринде колхозтын общественный малына азырал белетеер ишкетын болужып јадылар. Быјыл јайгыда «Чойдогы» совхозто Үстүги-Пьянково ферманын 14 үренчик иштеген звено көп өлөң обоологон.

Орто үредүлү школдорды үренип божоткон көп јииттер ле кыстар комсомолдын путевказыла мал өскүрер ишке баргылайт. Андый амадула јылдын ла школы божодып јаткан балдардын јуунында «Хозяйство школдон башталат», «Школдогы класстан ишмекчи класска барар» деген сурактарла јуун өдөт. Ол јуундар өткөн согында февраль, март айларда райондордо ло городто, апрель айда областьта школдорды үренип божодып јаткан балдардын

следы өдөт. Слеттордо турушкан улус — школдын кийинде колхозтордо ло совхозтордо мал өскүреринде иштеерге күүнзеген уулар ла кыстар.

Бу өдүп жаткан жылда райондордо ло областта өткөн слеттордо 789 үренчик турушкан, оларго комсомолдын путевказы берилген, ада-энелерине быйан айдылган письмо ийилген.

Школдорды үренип божоткон балдарды журт хозяйство до иштеп артырары жанынан жакшы ишти ВЛКСМ-нин Кан-Оозындагы, Кош-Агаштагы, Турачактагы райкомдоры өткүрип турулар.

Бүгүнгү күнде Турачак районнын үренчиктери 309 торбок азырап турулар. Былтыр райондо школдорды үренип божоткон 29 уул ла кыс иштеп арткан.

«Дмитриевкадагы» совхозто комсомолдордын ла жаш-өскүримнин «Рябинушка» деп адалган бригада (коллективте школды 1983 жылда божоткон 6 кыс) сүт саар жылдык планды графиктен озолой бүдүрип барып жат. Андый ок жакшы једимдерлү коштойында «Турачактагы» совхозто комсомолдордын ла жаш-өскүримнин «Сибирячка» бригадасы (бригадири Ультибаева Н. С., группкомсоргы Пронькина Вера) иштеп туру.

Кыстар бойынын једимдерин комсомолды В. И. Лениннин адыла адаганынын 60-чы жылдыгына учурладылар. Бригадалардын ончо члендери ВЛКСМ-нин Төс Комитединин «Онбиринчи бешжылдыктын јиит гвардеези» темдегиле кайралдалган. Анайда жакшы иштеп турган јииттердин коллективтери областта көп.

Кош-Агаш райондо «Кызыл Чолмон» колхозто комсомолдордын ла жаш-өскүримнин «Чолмон» коллективин көп жылдарга улай Челчушева Светлана башкарат. Быжыл јаскыда коллективтин члендери қолында турган кажы ла эчкиден орто тооло план аайынча 670 граммнан ноокы тараар ордына 810 граммнан тарап алды. Государствого пландалганына үзеери 93 килограмм ноокы табыштырган. Эрчимдү иштейле, јаан једимдерге једип алганы учун «Чолмон» коллективке ВЛКСМ-нин Алтайский крайкомынын јөбиле Алтайдын комсомолынын сыйы берилген. Светлана бойы КПСС-тин райкомынын члени, ВЛКСМ-нин обкомынын члени, албатынын депутаттарынын райондогы Совединин депутады, «Иштин магы» II степень орденле кайралдалган.

Бойына алган бийик молжуларын Шебалин райондо

«Эјегандагы» совхозтын јиит уй саачызы Люба Отугашева, Көксуу-Оозы райондо «Абайдагы» совхозтын Сугаштагы фермазында комсомолдордын ла јашөскүримнин «Подснежник» («Күүк-Таман») коллективи, Улаган райондо «Улагандагы» совхозтын эчки өскүрөөчизи Бельтрикова Татьяна, Ондой райондо «Јолодогы» совхозтын јиит койчызы Кармаков Григорий јакшы бүдүрип турулар. Анайда јакшы иштеп турган уулар ла кыстар областьта көп.

Јиит ишчилерди јурт хозјайстводо иштеерине 4100 шефнаставник таскадып туру. Јашөскүримнин билгир таскадаачылары ады-јолы областьта ла крайда элбеде јарлу озочыл малчылар, Социалистический Иштин Геройлары Тана Ивановна Марчина ла Јелмек Тоедович Тоедов, КПСС-тин XXVI съездинин делегады Магдалина Семеновна Тонтушева, Солтон Амырович Масканов, Вера Якашевна Попшева ла өскө дө таскадаачылар школды үренип божоткон јиит кыстарды ла ууларды јакшы иштеер койчылар, уй саачылар эдип тазыктырып турулар.

Комсомолдын организациялары јиит ууларды ла кыстарды профтехучилищелерге ийер ишти тынгыттылар. Бүгүн областьтын профтехучилищелеринде 2 муннан ажыра үренчиктер үренип турулар. Олордын кажы ла бежинчи кижии комсомолдын путевказыла үренип кирген. Быјыл областьтын школдорын үренип божоткондордон ПТУ-да үренерине 300 уул ла кыс барып кирген.

Аш-курсактын программазын бүдүрер ишке јашөскүримди көдүрери јанынан бир эмеш једимдер бар да болзо, бу јаан учурлу керекте једикпес-тутактар, эдилбеген керектер эмди де көп. КПСС-тин Төс Комитединин апрель айдагы (1984 ј.) Пленумынын некелтези аайынча үренчиктердин профууламјызы јанынан көп керектер эдилгелек.

Үредүлү јыл чыгара ла јайгы каникулдарда үренчиктер амыранганыла коштой эл-јонго тузалу иш эдеринде једикпестер ас эмес. Улаган, Чой райондордо үренчиктердин производственный бригадалары иштеер инвентарыла, техникала коомой јепселген. Кезик хозјайстволордын башкараачылары үренчиктердин бригадаларынын ижин немеге бодобой турганы учурайт.

Комсомолдордын комитеттери јербойында бастыра бу ла өскө дө једикпестерди түрген јоголтоло, јиит ишчилер эрчимдү иштенер айалганы јеткилдеер учурлу.

В. САНИН,
ВЛКСМ-нин обкомынын качызы.

КАЖЫ ЛА МИНУТ — КЕРЕКТҮ

Бир минут ајаруга да аларына турбас сүреен кыска өй. Же лаптап сананып келзе, бир минут — тын керектү. Кокто — 1140, жылда — 625600 минут. Бистин орооннын хозяйствозы айдары јок элбек ле јаан болордо, иштенетен кажы ла минут өй ороонго албаты-калыкка сүреен көпти берип јат. Жылыйган эмезе калас өткөн минутта андый ок көпти жылытар.

1982 жылда бистин ороондо бир минуттын туркунына орто тооло мынча кире эдилген:

— 2,6 миллион киловатт-час електроэнергия (ол кире електроэнергия эки јарым мунг өрөкө улус жыл чыгара тузаланарга једер);

— 1166 т нефть (ол кире нефтьтен јазаган бензинле үч јүс автомашина бир ай јорыктаар);

— 1366 т эмезе 23 вагон таш-көмүр;

— 50,8 т минеральный удобрение (570 гектар кыраны јарандырар);

— төрт автомобиль;

— 11 мунг салковойдын јуртхозмашиналар, мал өскүрер ле азырал белетеер иштерге керектү јазалдар;

— 1,4 мунг эжер тере өдүк;

— 5,9 т колбаса;

— эки јарым тонна сүттин сарјузы;

— 50 т сүттен јазаган продукция;

— 23 т сахар;

— 16 телевизор;

— 11 холодильник.

Јурт хозяйство бир минуттын туркунына 240 салковойдын продукциязын берип јат.

Бистин областьта 1983 жылда орто тооло промышленностьто эдилген:

— 8 кг этпродукталар;

— 21 кг сүтпродукталар;

— 1 кубометр агаш;

— 21,3 кв. метр гардинный тюль;

— 7,6 кв. метр бөстөр.

Јурт хозыајстводо эдилгени:

— 85 кг. сүт;

— 50 кг. эт (сойгоныла).

Бу кире көп продукция бир минуттын туркунына ороондо ло областъта эдилет. Ого үзеери кезик производство иш тунде ле амыранар күндерде эдилбей турганын база ајаруга алар керек. Анайдарда, иштенер бир минуттын баазы чик јок бийик.

ОДЫРАР НЕМЕЛЕР ЈУРТ ХОЗЫАЈСТВОВО

Орооннын јурт хозыајстводо иштеп турган механизаторлары чыгымдап турган дизтопливонын јүк ле бир процентин чеберлеп алза, јылына 360 мунг тоннаны чеберлеер аргалу.

Ол кире дизтопливо 500 совхозтын бастыра иштерин бүдүрерине, эмезе орооннын бастыра колхозторында аш үрендеген кыралардын тал-ортозында түжүмди јуунадарга једер.

ДТ-75 эмезе МТЗ-80 тракторло иштеп турган механизатор јылына чыгымдайтан дизтопливонын бир процентин чеберлеерге 70 килограммды кымакайлаары керектү.

Ол ок кире эмезе оног көп дизтопливоны кымакайлап аларга иште мындый некелтелерди бүдүрери керектү:

— дизтопливо кирленбезин, буу болуп коробозын деп кичеер;

— тракторлордын, комбайндардын моторларынан, бактарынан, крандарынан тамчылап акпазын деп јазаар;

— техниканы билгир тuzаланар, кереги јок јорыкташты астадар (МТЗ-80 трактор иштебей, эки километр јерди тегин өтсө, 2 кг дизтопливо чыгымдаар, Т-150 мотор бир час калас иштезе, 20 килограмм дизтопливоны тегин јерге өртөөр;

— бир секундта бир тамчы дизтопливо акса, айына 120 килограмм дизтопливо јылыяр. Ол кире дизтопливо ДТ-75 тракторло 50 гектар кыра тырмаарга једер;

— дизельдин бир ле форсуназы үрелзе, дизтопливо 25—30 процент көп чыгымдалар.

Агитатор, политинформатор! Бойыннын хозыајствондо дизтопливоны ла бензинди чеберлеп ле кымакай тuzаланып турган тоолорды ал.

«АГИТАТОР» ЖУРНАЛ 1985 ЖЫЛДА

«Агитатор» журналдын редакциясы КПСС-тин XXVI съездинин, КПСС-тин Төс Комитединин онын кийиндеги Пленумдарынын жөптөриле, КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр К. У. Черненконын куучында-рында түп-шүүлтелерле башкарынып, партийный организа-цияларды, коммунисттерди, идеологический ишчилерди, агитаторлорды политический агитацияны тынгытканы ажы-ра совет улусты онбиринчи бешжылдыктын jakылталарын бүдүрерине ле ажыра бүдүрерине көдүрер эрчимдү ишке ууландыраарга кичеенип туру.

«Экономика астамду болоры учун» деген бөлүкте жур-нал политический агитациянын активисттерине болуш эдип, социалистический мөрөйдү жарандыраары, науканын ла техниканын өзүмин түргендедери, дисциплинаны ла ишти башкараарын тыгыдары, экономический шүүлтени жарандыраары, ишкүчиле жаткандардын коллективтеринин баштанкайы, иштин арбынын бийиктедери, продукциянын чындынын жарандыраары, чеберлеери ле кымакайлаары, продукцияны эдерине чыгымдарды астадары керегинде статьялар, консультациялар, корреспонденциялар, агита-торго болушту материалдар жарлалар.

КПСС-тин XXVI съездинин жөптөри аайынча «Аш-кур-сактын программазын бүдүрүп турганы», «Энергетикада — жаңы жаан једимдерге» (Энергетический программа бүдүп турганы керегинде) деген текши бажалыктар бириктирген материалдар жарлалар.

КПСС-тин Төс Комитединин ноябрь айдагы (1982 j.), декабрь айдагы (1983 j.), февраль айдагы (1984 j.) ла апрель айдагы (1984 j.) Пленумдарынын жөптөри бүдүп тур-ганына учурлалган материалдар «Дисциплина бек болзо — иш арбынду болор», «Бис канайда чеберлеп ле кымакайлап јадыс», «Көп, артык ла јенгил болзын» деген текши бажалыктарла жарлалар.

Текшиполитический сурактар аайынча куучын өткүрер-ге керектү материалдарды агитаторлор, политинформатор-лор ло докладчиктер тын өзүмдү социализмди план аайын-

ча өскүрерине, совет жүрүм артыкту болгонына, бистинг об-
ществонун демократический тззлгзлзрине учурлалган
статьялардан алар аргалу.

Келер жылда журналда Ада-Тзрзл учун Улу жууда Жзнг-
нинг 40-чи жылдыгына учурлай совет улустын фронтто ат-
нерелз жуулашканы, тылда эрчимдз иштенгени керегинде
кзп материалдар жарлалар.

Империалисттердин каршулу кылыктарын, буржуазия-
нын пропагандазы социализмде жүрзмди жабарлаган пропа-
ганданы иле-жартына чыгарарына журнал азыйдагы ла
аайынча жаан ажару эдер. Редакция «Эки телекей — эки
башка жүрзм» деген рубрикала капитал бийлеген ороондор-
до ло социализмде жүрзмди кзргзскен керектерди ле тоо-
лорды элбеде жарлап турар.

Журналда культурный жүрзмнинг ла моральдын сурак-
тары, совет школдын ижин жангырта тззззриле колбулу ма-
териалдар элбеде жарлалып турар. Кзпнациональный социа-
листический культуранын оззми керегинде, улустын бой-
бойыла колбуларынын культуразы керегинде, совет улус-
тын жакшы кылык-жангы керегинде, анайда ок кезик улус-
тын жастыра кылыктары, коммунистический моральдын
эжилерине жарабас керектерди иле-жартына чыгарган ста-
тьялар, очерктер, куучындар, корреспонденциялар жарла-
лар.

«Телекейдин жүрзминен» кычыраачылар КПСС-тин ле
Совет госуларствонун амыр-энчзни жеткилдеерине уулан-
ган тышжанындагы политиказын жартаган материалдарла
таныжар. Социализм капитализмнен артыкту болгоны, со-
циализмнин нажылык ороондорынын ченемели кзргззилер.
Империализмнин ийделери социалистический госуларство-
лорго удурлаштыра зткзрип турган идеологический шок-
чыл ижин иле-жартына чыгарып турар, империалисттер
жангы жууга белетенер кашулу политика зткзрип турганын
кзргззер. Бу бзлзкте «Социализмнин телекейи», «Капита-
лизмнин чын кебер-бзздзми», «Агитатордын атлазы»,
«Пресса керелейт» деген текши бажалыктар мынан да ары
артар.

«Агитатор» журналда жаан учурлу бзлзктердин бирззи
«Агитация жедимдз ле здзмдз», болзын деп адалар. Мында
агитационный иштинг озочыл ченемели, бу ишти партиянын
XXVI съездинин жакарулары ла КПСС-тин Тзс Комитеди-
нинг июнь айдагы (1983 ж.) Пленумынын жзптзри аайынча
жарандыратан жолдор кзргззилер.

Журналдын страницаларында агитациянын ийдезин тыгыдар, экономический ле социально-политический задачаларды бүдүреринде, ишкүчиле жаткандардын эрчимин тыгыдарында агитациянын учурын бийиктедер сурактар аайынча агитаторлордын, политинформаторлордын, докладчиктердин, агитзвенолордын башкараачыларынын, партийный ишчилердин статьялары ла корреспонденциялары жарлалар.

Ишкүчиле жаткандардын коллективинде агитация. Улус журтаган жерлерде жартамал иш. Наставничество. Атеистический таскаду. Бу сурактар журналдын жаан аярузында болор.

1985 жылда журнал политический агитация өткүреринде турушкан улусты үредип белетеериле, олардын ижин парторганизациялар шингдеериле колбулу сурактарды жартаар. Агитация өткүретен эп-сүмеге, агитатордын сөстөри чечен, курч, жарт ла угуп отурган улуска жылбүлү болорына аңылу аяру эдилер. «Жиит агитаторго тузалу шүүлтелер» деген рубрикала агитационный иштин ченемели жарлалып турар.

Журнал көргүзүлү агитация керегинде статьялар, жаңы бичиктер керегинде жетирүлер, консультациялар, «Журналга келген письмолор» ло өскө дө материалдар жарлалар.

КПСС-тин Төс Комитединин «Правда» издательство чыгарып турган «Агитатор» журналдын редакциязы

КИЖИ КЕРЕГИНДЕ КИЧЕЕМЕЛ

Бистинг Төрөлистинг кажы ла күни эрчимдү иште өдүп жат. Оныла кожо совет кижининг жадын-жүрүми там жаранып, өнжип, культуразынын кеми бийиктеп турганын бис ончо-быс көрүп турус. Владимир Ильич Ленин коммунисттердин партиясын төзөөрдө, ишкүчиле жаткандардын талдама улузын бириктиретен бу партия албаты-калыкты кижиге кижини кулданбас, күчин жибес, ончо улус тенг праволу болор жаңы жүрүмге — социализмге баштап барар, эл-жоннын башкараачы ла ууландыраачы ийдези болор, ол жайым кижиге жүрүм жүрөргө ле иштенерге жарамыкту айалга жеткилдеерине кичеенер учурлу деп үредип туратан.

КПСС ле Совет башкаруу улу башчынын үредүзиле башкарынып, онын кереес жакаруларын жүрүмде бүдүрип, бастыра ижин совет улустын керексигенин канча ла кире толо жеткилдеерине ууландырып турулар. Бистинг партия ла государство албатынын хозяйствозын өнжидери, экономиканы жарандыраары, ишти тыгыдары жанынан элбек иштер өткүрерде элден озо совет улустын жадын-жүрүмин там ла аргалу ла ырысту эдери, Ада-Төрөлистинг ийде-күчин тыгыдары жанынан кичеенгилейт.

США-нын империализми жуулажар ийделе Совет Союз-ты акалайла, бастыра телекейди бийлеп аларга ядерный ла өскө дө жуу-жепселдерди токтоду жок көптөдип, телекейде айалга кезем катулана берген жеткерлү айалгада бистинг ороон көп акча-жөөжөни коруланар ийдени тыгыдар керектерге чыгымдап та турза, совет албатынын жадын-жүрүмин жарандыраары жанынан КПСС-тин XXVI съезди жарадып жөптөгөн программа кыйа баспастан бүдүп туру.

«Ишкүчиле жаткандардын элбек калыгынын жадын-жүрүмин токтоду жоктон жарандырып баратаны — партиянын бастыра ижининг баш ууламжызы болуп жат, бу ууламжынан партияны кем де кыйа бастырып болбос» деп, нөкөр Константин Устинович Черненко айткан.

Албаты-калыктын жадын-жүрүмин жарандыратан арга — экономика астамду ла кирелтелү болотону. Ол ок өйдө экономика өрө өзөри, астамду ла кирелтелү болоры иштеп тур-

ган улустын жадын-жүрүми, иштенер айалгазы жакшы болгонынан камаанду. Совет жүрүмнин некелтези андый. Совет улустын жадын-жүрүминин кемин бийиктедерине Аш-курсакты көптөдөр иштердин программазы ууланган. Бисте албаты-калыктын кирелтези өзөт. 1983 жылда улуска жүзүн-башка товарлар сатканы, 1965 жылдагызына көрө, үч катапка шыдар көптөгөн. Былтыргы жылда ишкүчиле жаткандар эки миллион квартира алгандар, башжылдагызына көрө, он беш процентке көп. Быжылгы жылда улус журтап жадар туралар онон көп тудулар. Туралардын чындыйы жаранган, олардо улус журтап жадарга эптү. Көп школдор, больницаалар, журт жерлерде культуранын учреждениелери тудулат.

Эмди албаты-калыкка керектү товарларды көптөдө эдер, чындыйын жарандырап жаңы программа тургузылып жат. Совет улус эн жакшы бийик чындыйлу эдимдер керексийт. Андый товарларды эдери жеңил иш эмес, же совет экономика бу задачаны жеңүлү бүдүрер аргалу. Жербойындагы Советтер, хозяйствоны башкарып турган органдар албаты-калыкка керектү товарларды көптөдөрине, бу ишти бойында бар аргаларды табып тузаланарына жаан ажару эдип тургандарын СССР-дин Верховный Советинин Президиумы бу жуукта өткөн жуунында темдектеген. Бу иште жакшы жедимдер бар. Ишкүчиле жаткандар жылбиркеп алып турган жакшы чындыйлу товарлар көптөй берди.

Ол жедимдердин шылтуунда Совет башкару бир канча товарлардын баазын жабызадып туру. Анайда быжыл баштапкы сентябрьдан ала албаты-калык элбеде тузаланар кезик товарлардын баазы жабызадылганын совет улус жа-радып уткыды.

1983 жылдын апрель айынан ала бистинг ороондо албаты-калык тузаланар товарлардын баалары төртинчи катап жабызадылып жат. Бастыра тогус миллиард салковойго жабызадылган.

Калганчы он жылда албаты-калыкка керектү товарларды эдери ле садары үч катап көптөгөн. Бу өйдин туркунына культурно-бытовой товарлар, аш-курсакты садары элбеген. Темдектезе, этти ле эттен жазаган курсакты; сүттин саржузын садары эки катап, өзүмдерден жазаган саржуны садары бүдүн-жарым катап көптөгөн.

Промышленность эткен товарларды улус садып алып турганы 1983 жылда, 1965 жылдагызына көрө, эки катап көптөгөн. Ол тоодо: частар садары эки катапка шыдар, те-

левизорлор садары эки жарым катап, шајын аяктар садары беш жарым катап көптөди.

Албаты-калык тузаланар товарларды эдери ле садары көптөйт. Ол товарлардын садар баазы бийиктебей, бир кеминде артып турганын аңылап темдектеер керек. Көп товарларды, элден озо аш-курсакты садып турган баазы оларды иштеп алатан баазынан чик јок јабыс та болзо, государство садар баазын бийиктетпей јат. Темдектезе, 1983 жылда эттен ле сүттен јазаган аш-курсакты улуска сатканы ол продукталарды эдерине чыгымдардан төртөн миллиард салковойго ас болгонын государство бюджеттинг акчазыла јеткилдеди. Улус јуртап јаткан квартиразы учун јылына төлөп турганы ол квартираларды кичеерине — суула јеткилдеерине, јылыдарына, ремонттоорына чыгымдап турганынан тогус миллиард салковойго ас болуп турганын государство бюджеттен чыгымдайт.

Иштинг арбыны бийиктеп турган шылтуунда ишмекчилердин ле служащийлердин иштеп алып турган акча-јалы бийиктейт. Бу өдүп јаткан бешјылдыктын төрт јылынын туркунына ишмекчилер ле служащийлер айына орто тооло иштеп алып турганы 169 салковой болгонынан 185 салковойго јеткен. Јурт хозяйствонунг ишчилерине этти, сүтти, ашты ла өскө дө продукцияны көптөткөни ле чындыйын јарандырганы учун үзеери төлөп, материальный јилбиркедери тынгыган.

Быјылгы жылдын баштапкы сентябрьдан ала үредүчилердин ле албаты үредүзининг өскө дө ишчилерининг акча-јалы орто тооло 30—35 процентке бийиктедилген. Анайда алты миллион кижининг акча-јалы јылына үч жарым миллиард салковойго бийиктеер.

Ого үзеери эл-јон текши тузаланар фондтор жылдын ла өзүп туру. Ол фондтордон көп акча школдорго, институттарга, больницаларга, культуранын ла спорттынг учреждениелерине чыгымдалат. Совет улус акча төлөбөстөн үренип, амырап, эмденип, су-кадыгын тынгыдып јат. Улус јуртаар туралар тудары элбейт. Квартира ла коммунальный јеткилдеш учун совет улус сүреен ас төөп јат.

1981-1984 жылдарда көп балдарлу билелерге государствонунг болужы элбеди. Јаш балалу энелерге балазын бир јашка јетирерине болуш акча берилет. Он эки јашка јеткелек үч балалу энелерге јыл сайын отпусказы үч күнге узадылды. Оору балазын көрөрине 10 күнге јетире бюллетень берилер. Иштеп үренип турган энелер бала тапса, ого

государство болуш акча берер. Балалу студенттерге ончозына стипендия төлөлөр.

Садтарда ла ясляларда балдарды азыраганына чыгымдарды көптөткөн. Ада-энелеринен балазы садта ла ясляда жүргени учун төлөтирип аларында жеңилтелер эдилген. Иштеп алып турган акча-жалы бир кижги бажына айына 60 салковойдон ашпай турган ада-энелер яслядагы ла садтагы бала учун ас төлөөр эмезе чек төлөбөс.

Баштапкы сентябрьдан ала балдарга керектү көп товарлардын баалары одус процентке жабызадылганын аңылап темдектеер керек. Көп нургуны балдардын кийиминин баалары жабызаган.

Балдардын кийиминин бааларын жабызатканы ажыра государство көп балдарлу ада-энелерге жаан жеңилте эди туру.

Аптекалар ажыра садылып турган эмдердин баазы жабызаганы жаан учурлу. Көп нургуны өкпөнинг, жүректин, каннын ооруларынын эмдеринин баазы жабызаган. Бистинг ороондо аптекалар ажыра бастыра эмдердин жүк ле төртөн проценти садылып јат. Өскөзи больницаларда јаткан оору улусты эмдеерине акча төлөбөстөн берилет. Көп эмдерди акча төлөбөстөн јууда кенегендерге берип јат. Кезик ооруларды, темдектезе, диабетти, ракты, өскөлөрин де эмдейтен эмдерди аптекалар акча төлөбөстөн берер.

Эмдер эдерине, эмезе гран ары јанынан садып аларына чыгымдардын көп нургунын государство бойына алып јат. Ого керектү акчаны эл-јон текши тузаланар фондтордон чыгымдайт.

Совет улустын жүрүми там ла јаранып турганын социализм капитализмнен чик јок артык болгонын жүрүм керелейт. Темдектезе, капитал бийлеген ороондор ортодо эн бай государство США-да промышленность эткен товарлардын баалары кажы ла күн сайын бийиктейт, 1979 — 1983 јылдарда бастыразы одус бир јарым процентке бийиктеген. Вашингтондо Рейганнын администрациязы башкаруда турган төрт јарым јылдын туркунына жүрүмнин кеми 20 процентке жабызады, јокту деп чотолгон улустын тоозы 35 миллионнон ашкан. Ол ок өйдө бойынын ороонында ишкүчиле јаткандардын күчин јип, жаңы өзөочи јиит государстволорды тоноп, көп астам алып турган байлар там байыдылар. Байлардын кирелтези 1980 — 1983 јылдарда сегис процентке өскөн.

1980 јылдан ала США-да баалар орто тооло 25 про-

центке бийиктеген. Быјылгы јылдын учында аш-курсак 7 процентке, кийим төрт процентке, квартира учун төлө-өри тогус процентке бийиктеер, аптекаларда эмдер он процентке бааланар, больницада эмденгени учун төлөөри он беш процентке бийиктеер деп, Американын экономисттери чотогылайт.

Кажы ла ороондо јуртаган улустын јадын-јүрүминин кеми дегени — улустын кийими, курсагы, јуртап јадар квартиразы, бичикчизи, амыранар, эмденер, су-кадыгын кичеер аргазы, карып јажы једе бергежин, јүрүмине једер пенсиялу болоры. Шак бу керектерле ороондордо улустын јадын-јүрүминин кеми өрөлү-төмөндү болгонын түңгейлеп јат. Ол јанынан социализмнин ороондорын ла капитал бийлеген госуларстволорды түңгейлезе, социализмде улустын јадын-јүрүминин кеми капитализмдегизинен чик јок артык болгоны јарт көрүнөт.

США-да квартира учун төлөөри 138 процентке өскөн. Эмди Америкада јуртаган улус бойынын айына иштеп алган акча-јалынын төртөн процентин квартира учун төлөп јат. СССР-де дезе, улус јуртап јаткан квартиразы учун төлөп турган акча озор айына иштеп алган акча-јалынын јүк ле үч процентинен ашпайт.

СССР-де кажы ла кижии иштенер, акча төлөбөй үренер, эмденер, квартира алар праволу. Ол праволорды СССР-дин Конституциязынын некелтези аайынча госуларство кыйалта јоктон јеткилдеп јат. Совет кижии эртен иштеп чыгара сүрдүрер, јуртаар јери, курсагы јок артар чочыду јок, эртен јүрүми там јаранарына иженип, эрчимдү иштенип јүрет.

США-да улустын јүрүми андый эмес. Озордо тудулып турган јангы тураларда јангыс ла аргалу улус јадар. Тем-дектезе, Нью-Йоркта квартира учун айына 500—600 доллар төлөөр керек. Бистин акчала ол 450—550 салковой. Орто до аргалу улус квартира учун төлөп чыдашпайт. Иш јок арткан улус чек төлөп болбой барала, квартирадан чыгарга келижет. Бүгүн США-да эки миллион кижиде квартира, тура јок. Јангыс ла Нью-Йоркта андый улустын тоозы одус муннан ашты.

США-да ишке чыдаар улустын тогус процентинде — он бир миллионго шыдар кижиде иш јок деп башкаруда чотоп турулар. Ого биледе иштебей турган улусты кошсо, одус миллион кижиге шыдарлажа берер.

США-да эмденгени учун төлөөри 1967 јылдан ала

127 процентке бийиктеген. Больницада бир күн жатканы — 190 доллар. Анестезия — 600, рентген — 720 доллар. Америкада оорыган улус түрөп калар.

Үредүни алалы. Олордо госуударствонунг университединде үренген студент жылына 4—5 мун доллар, туш улустынг университетинде — 15 мун долларга жетире төлөп жат.

СССР-де бир килограмм калаштын баазы 13—30 акча, США-да дезе 2 доллар 50 цент. Бистинг акчала 2 салковой 30 акча кирези. Бир литр сүттинг баазы бисте 20 акча, олордо 60 акча.

«Мынанг ары канайып жүрерин билбей турум» деген улус бүгүнгги Америкада көп учурайт. «Бис өбөгөнисле экү иштеп алган акчабыс жүк ле бор-кар курсакка једет. Квартира учун төлөөр, кийим садып алар акча јок, оорый берзе, эм садып алар эмезе больницада эмденер акча табылбас» — деп, эки балалу американ үй кижии Франциянын журнализине куучындады.

Детройт городто автомобильдер эдер заводтынг ишмекчилери бастыра каландарды төлөп келерде, алган акча жалынанг жүк ле 60 доллар артат. Ол акча балдарлу билелердинг курсагына да јетпес.

Италияда школдордо јангы үредүлү жыл башталганы балдарлу ишкүчиле јаткан калыкка чек ле түбек. Былтыргы жылга көрө үренчикке керектү немелердинг баазы 12 процентке бийиктеген. Учебниктинг, үренчиктердинг кийимининг баалары 10 процентке бийик, тетрадь эки катап, дневник — төрт, ручка беш катап бааланган. Орфографический словарьдынг баазы төртөн сегис мунг лир, бистинг акчага түндештирзе — 21 салковой, портфель эмезе ранец 30 салковой. Ишкүчиле јаткан миллиондор тоолу улуска балазын школдо үредери сүреен күч. Ого үзее-ри үренгени учун акча төлөөр керек.

Совет улус, социализмнинг ороондорынынг ишкүчиле јаткандары андый түбекти билбес, эртенги күнинде не болгой деп чочыбайт. Төрөл партиязынынг пландары ла амадулары кижининг жүрүмин жарандырарына, улусты јеткилдеерине ууланганын улус көрүп ле билип јат. Онынг учун Совет Союзтынг, социализмнинг өскө дө најылык ороондорынынг ишкүчиле јаткандары бүгүн кечегизинен, эртен бүгүнгизинен артык ла арбынду иштеерге кичеенип јадылар.

Н. И. ТОДОШЕВ

КИТАЙДЫҢ ЭКОНОМИКАЗЫНЫҢ КЕЗИК СУРАКТАРЫ КЕРЕГИНДЕ

Экономиканың сурактары, анчада ла промышленностьты өскүрери калганчы жылдарда КИтайда төс ајаруда. Албаты-хозяйствонунг өзүми кандый, мынаг ары канайда өзүп баратан, өткүрилип турган кубулталар ла јангыртулар, КИтайдын аңылу айалгазы аайынча социализмди төзөп бүдүрери орооннын ла албаты-калыктын јилбүлерине јарап јат па? КНР-де хозяйствоны башкарары јанынаг бу ла өскө дө сурактар көп улусты соныркадып туру.

Бу сурактар Албатынынг чыгартулу улусынын Басты-ракитайский јуунынын ВСНП-нынг сессиязынын ајарузында болды. КНР-динг Госсоведининг премьерери Чжао Цзыян башкарунын ижи керегинде сессияда эткен докладта «төрт јангыртунынг» программазын бүдүрип, једип алган једимдер бисти «сүүндирет» деп айткан. Јаан учурлу продукцияны эдип чыгарары јанынаг алтынчы бешјылдыкка (1981—1985 јј.). темдектелгени өйинен эки јыл озо бүткен. Былтыргы јылда продукциянынг текши продукциязын өскүрери, 1983 јылдагызына көрө, 10,5 процентке, јурт хозяйствонунг продукциязын иштеп алары 9,5 процентке көптөгөн. Быјылгы јылдын баштапкы јарымында промышленностьто ло јурт хозяйстводо продукция эдип алары, былтыргы јылдын баштапкы јарымына көрө, 11 процентке өскөн.

Албатынынг јадын-јүрүмин јарандырарында једимдер болоры билдирет. Ишмекчилердинг ле служащийлердинг 1983 јылдагы кирелтези, 1982 јылга көрө, 6,4 процентке, јурт јерде — 14,7 процентке бийиктеген. Крестьянин кижии эмди бир јылда орто тооло 270 юань, ишмекчи — 500 юань иштеп алып јат.

Былтыргы јылда бастыра ороондо ичининг текши кеми 800 млн. кв. метрден ажыра улус јуртаар туралар тудулган. Эң керектү товарлардын көп нургунынынг улуска садар баалары кубулбай бир кеминде артып туру. Андый да болзо, былтыргы јылда маала ажынынг, јиилектердинг, талайдан алган продукталардын баалары 13 процентке бийиктеген.

1984 жылдын баштапкы жарымында садудагы баалар, онын алдындагы жылдын андый ок ойине көрө, 2,1, процентке бийиктеген, от тоодо: промышленность эткен улус тузаланар товарлардын — 1,4, маала ажынын — 5, эттин ле жымыртканын — 3,9, жиилектердин — 4,7, талайдан алган продукталардын баазы 8,3 процентке бийиктеген.

Je оныла коштой Китайдын экономикасында уур-күчтер көп бойы артканча.

Хозяйствоны өскүреринде једип алган једимдер промышленностьтын кезик бөлүктеринде пландалган көргүзүлөр јабыс болгоныла колбулу. Темдектезе, 1983 жылга промышленностьто продукцияны эдерин беш процентке, јурт хозяйстводо төрт процентке көптөдөри пландалган. 1985 жылга јетире болот кайылтарын, нефтьти ле таш көмүрди казып аларын, промышленностьтын өскө дө продукциязын эдерин көптөдөри ас пландалган. Бу бешжылдыкты (1981—1985 јј.) Чжао Цзыян «иштин кемин тендештиретен» бешжылдык деп адаган.

Китайда бүгүнги күнде турган төс задача — экономиканы јаан једимдү эдип алатаны деп айдыжат. Je бу керектерде айалга коомой бойы артканча деп, Чжао Цзыян айдат. Темдектезе, 1982—1983 жылдарда КНР-дин албаты-хозяйствозын өскүрер планда госуударствонын промышленный предприятиелеринде продукцияны эдер бааны 2—3 процентке јабызатканы темдектелген. Бу јакылтаны бүдүрип болбогондор. Öткөн жылда кирелтелери јок предприятиелердин тоозы 26,1 проценттен 15,8 процентке јетире астаган да болзо, оlorдын текши төлүлери 28 млрд. юань.

Кирелтелери јок, чыгымду иштеп турган предприятиелердин тоозын астадары керегинде 1982 жылдагы јакылталарды Пекинде, кезик провинцияларда, анайда ок таш көмүрдин ле металлургический промышленностьтын министрстволорында бүдүрбегендер деп, быјылгы жыл башталарда экономиканын сурактары аайынча КНР-дин төс городында өткөн јуунда темдектелген.

Албаты-хозяйствого күч керектү стройкалар бойынын ойинде бүтпей туру. Электроэнергия, сырье, немелер једишпей турганынан улам көп заводтордо ло фабрикаларда иш үзүктелет. Бүгүнги күнде Китайда ол шылтактардан улам предприятиелердин 30 проценти онду иштеп болбой јадылар.

Албаты-хозяйствоны јаан астамду эдерине буудак болуп турган көп шылтактарды Китайдын башчы экономисттери айдып турулар. Производствонунг төс фондторы элентизи једип эскирген. Промышленностьто ло транспортто јазалдардын 75 процентин кондыргалы 15—20 жыл өткөн, заводтордын ла фабрикалардын 7 процентинде иштеп турган станоктор КНР төзөлөрдөн озо эдилген. Бастыра ороондо производствонунг фондторын јангыртар задача туруп јат. Бу задачаны бүдүрери 500 миллиард юань чыгым эдерин керексиир.

Је оныла коштой эмди бар производственный ийделер јетире тuzаланылбай турганын темдектеер керек. Промышленностьтынг предприятиялеринде бар јазалдарды тuzаланып турган кеми 50—60 процент, Пекинде јүк ле 20—30 процент. Ого үзеери көп станокторды ремонт эдерге тургускан. Онон улам машиностроениеде иштеп турган ишмекчилердинг тоозы США-га көрө эки катап көп.

КНР-де машиналар эдеринде продукциянынг јүк ле 10 проценти, электротехнический промышленностьто 15 процентке шыдары андый продукцияны гран ары јанында јетинчи жылдардын учында эдип турган кемине келижет. Кезик городтордо заводтор ло фабрикалар эдип чыгаратан товарлардын јүк ле 3,1 проценти, Ляонин провинцияда дезе, 1,6 проценти телекейлик кемине јарап јат.

Албаты-хозяйствоны јаан једимдү эдерине ууланган иштерди, анайда ок Китайда экономиканы өскүрериле колбулу задачаларды 1979 жылдан ала бүдүрип баштаган. Јангыртулар промышленностьто, јурт хозяйстводо, садуда, албаты-хозяйствоны башкарарында болуп јат. Кыскарта айтса, Китайдын башкараачыларынын айдыжыла болзо, өдүп турган иш «Китайдын аңылу айалгазы аайынча социализмди бүдүрерин јеткилдеер» јангы экономический система төзөөр учурлу.

Өдүп турган ченелтелерди ле јангыртуларды Китайдын эл-јонынын элбек калыгы бир кижидий јарадып туру деп айдар арга јок.

Кезикте экономиканы өскүрер сурактарды шүүшкени политический блааш-тартышла божоп туру.

Өткүрилип турган реформа кезик учуралдарда албаты-хозяйствонунг өзүмине тын јөмөлтө этпей турганын Китайдын экономисттери айдып турулар. Темдектезе, предприятиялерди «јайым јеткилдейтен система» ла баалар «јылыжып» турары заводторды ла фабрикаларды, строй-

каларды сырьело, материалдарла, жазалдарла жеткилдеерин үзүктелтирип жат. Эмди КНР-де төс жерден темирлердин 53 процентин, строительствого керектү агаштын — 57, цементтин — 25, таш көмүрдин — 51 процентин үлештирип жадылар. Анайда эдерге төс жерден сырьело материалдар сураары астабай там көптөп туру. Ол суралталарды жеткилдеерге кезик материлдарды, темдектезе, болотты гранары жанынан көп садып аларга келишкен.

Пландаарында, производственнo-хозяйственный иште, эдилген продукцияны садарында, продукциянын бааларын тургузарында, төс фронтторды башкарарында предприятие-лердин праволорын элбеткени көп учуралдарда производствонун кемин жабызадып туру. Жербойындагы акчала капиталный строительство элбейт. Андый строительство анчада ла производственный эмес сектордо тын. Заводторго ло фабрикаларга күч производствонун средстволорын: станокторды, жүзүн-башка жазалдарды текши эдип чыгарары ла төс жерден үлештирери астады.

Китайдын кезик райондорындагы предприятиелерде жербойындагы жылбүлерди кичееп, государствонун жакылталарын ла пландарын бүдүрбей, жагыс ла бойына астам болорына амадап, государстводон көпти аларга турганы билдирет.

КПК-нин Төс Комитеди государствонун дисциплиназын жербойында шиндеп көрөрдө, күч керектү материалдардын ла сырьенун бааларын бойлоры башбилинип, бийиктедип турганы жарталды. Андый сырьенун ла материалдардын бааларын бийиктетпейтени керегинде Госссоветтин блтыргы жылдагы жөбин бүдүрбей жадылар. Кезик провинцияларда эдип турган болоттын, цементтин, дизтопливонун баазы государство тургускан баадан эки катап бийик болгоны жарталды. Бастыра бу жастыралардан улам албаты-хозяйствонун бөлүктеринин өзүмин юрөлф-төмөндү эдип, текши экономиканы шалтырадып жат, бааларды бийиктедип, акчанын садып алар аргазын жабызадала (инфляцияны тыгыдала), улустын жадын-жүрүмнин материалный аргаларын бийиктедерине буудак эдип туру.

Албатынын чыгартулу улузынын Бастыракитайдагы жуунынын калганчы сессиязында предприятиелерге берилген элбек праволорды жастыра тузаланып тургандары керегинде жаан куучын болды. Кезик заводтордын ла фабрикалардын директорлары продукцияны эдип чыгарарына

чыгымдарды өнөтийин көптөдө көргүскени ажыра кирел-телери ас эмезе чек жок деп, государствого кирелтеден налог төлөбөй турулар деп, КНР-дин акча-жөөжө министри айтты. Андый кылыктар Кытайда элбеде таркаган болгодый.

Бастыра бу једикпес-тутактар өткүрип турган реформада јастыралар бар, экономиканы астамду эдерине ууланган јангыртулардан туза болбой туру деген үндер угулат.

КНР-дин хозяйствозында «рынокты ла конкуренцияны» тузаланганын — капитализмге көчкөни, предприятие-лердин праволорын элбеткени — текши албатынын јөөжөзи болотон ээжилерден мойнойло, туш улустын јөөжөзин тынгыдарына, јербойындагы јилбүлерге јайылганы деп айдып турган улус көп. Бастыра бу јастыралар социализмнен капитализмге апарар јеткер бар деп, реформаны критикалап турган улус айдыжат.

КНР-де экономиканы өскүреринде јангыртуларды, хозяйствоны төзөөринде ле башкарарында кубулталарды критикалап турган улусты КПК-нин Төс Комитединин газеди «Жэньминьжибао» газет культурный революциянын өйлөринде чилеп, сол јанына јайылган шүүлтелү улус деп бичип туру.

Д. А. СОРТЫЯКОВ,
КПСС-тин обкомынын лекто ры.

4 акча